

*E.Ä. Äàí èí à, I.Ä. Eóæáéí à
Óàéòí ðû ñòàí í áeáí èý è ðàçâèòèý
ñí öèàëüí í áí èí òàéëåéòà èé÷í í ñòè*

Ā ī ī ñeäääí åå äððäī yä å iðoå-åñòååí ī é è çäððååäæ-
í̄ é ī ñeööī ēl̄ åéè åí eüööī é ēl̄ oåððäñ ī ðēl̄ áðåoååö
ī ðī åéäī à n̄ī öeäæüí ī åí ēl̄ oåðééåéö. Yðī n̄aýçäí ī
n̄ oåī , ÷oí ī å ñiñéī åéyö ī n̄oí yí ī éçí åí ýþþuååéñy p̄ī -
öēī ééöéüööööí ī é ååéñöååðoåéüí ī n̄oé åñòååö ī ðī åéä-
ī à ðaçäåéðēy è eñī ī eüçí ååí åéy ÷aéī åå÷añéī åí
ī oåí öeäæä, ī ðaaäúyåéyþþöny åí eäå åüñī eéå ðoð-
ååí ååí åéy è åüñòööí ī oí n̄aí åí èþ ī åüñī n̄ī öeäæüí üö
çí åí eé è oí åí eé, ēl̄ oí ðuå n̄ī iñī åñòåóþþö ī ī èl̄ å-
í èþ è eí ðaðī ðaðåoåéè ī å oí eüéī ī ðī èñööī aýüeöö
n̄ī öeäæüí üö ēl̄ åí åí eé, ī ī è n̄ī åñòååí ī åí ī åååå-
í åéy, à ðaéæä åí ī ååååí åéy åððååéö èþþäé. Å í að- ī é
eéoåðåðoåðå ī ī å yðøī è n̄ī iñī åí iñöyì è ī ī åððaçöī å-
ååþþö «n̄ī öeäæüí üé eí oåðééåéö» [1–3].

Óâðîl éí «ñí öèäëüí úé éí ðâëëåéò» áúé áââââáí á í ñèðîl éí åèþ á 1920 á. Ý. Óí ðí áâæéítí . í áúäåéëëé ððè åèää èí ðâëëåéò: í áðóál è-åññéé, àáñò-ðâéòí Úé è ñí öèäëüí Úé. Ñí öèäëüí Úé éí ðâëëåéò Ý. Óí ðí áâæé í ï ðââåéëëé èâé «ñí íñí áí íñòú è í í è-í áí èþ è óí ðââåéáí èþ èþäüí è, ñí íñí áí íñòú áâé-ñòâí áâðö í òâðîl á í áâæëé÷ íñòú ûð íñí íðâí èýþ» [4].

Í 1 neá yóða áí 1 ðí aéða í a ní öðæður 1 áí eí óðæða óða
1 í eða-ðeða ðeða-ði eí a ða ní 1 ðí nðaða áí eá nðaða-æ çáðó-
áða-æ 1 ûð (A. Áeçáí e, O. Aðaða-ði að, Aæ. Áeð-ði ða,
Aæ. Eðeñ-ñðoði 1, 1. Eýr ði ð, A. 1 eði 1 ðo, D. Nâði-ði aí,
D. Nðaði áða-ða e að) e 1 ða-ða-ñða-ða-ði 1 ûð (1. A. Aí eí 1 a,
1. E. Aí aí áða, P. 1. Aí aëyúð 1 a, A. E. Eðoð-ðeí a,
1. E. Eða-ðu-ðeí a, 1. A. Eða-ðy-ða-ða, A. 1. Eði eðoð-
1 a, A. N. 1 eða-ðeí að (Aeð-ðeí a), A. E. P æða-ði eí 1 að
e að.) 1 ñeði-ði eí 1 a.

Á í àñòò ýùåáà áòòd á ï í í åéå èññéååí áåòååéè íñí -
áí íòí áò-åþò éí í öái öéþ ñí öéæëüí íåí éí öåééååé-
öå, öåçðååí öái í öþ Áæ. Áééöí ðåíí á 60-å áä.
ÖÖ á. Áæ. Áééöí ðå, ñí çååðæü í åðåíåí í ååååæí í -
áí öåñòå åéý èçí åðåí åéý ñí öéæëüí íåí éí öåééååé-
öå, öåññí áòðéååé ååí åéå ñéñòåí ó éí öåééååéöó-
åéüí úñò ñí íñí áí íñòåé, í åçååéñèí úñò íò Õåéöí ðå
í áñúååí éí öåééååéöå. Áíçí í æí íñòú èçí åðåí åéý ñí -
öéæëüí íåí éí öåééååéöå áúñòåéåéå èç ååí íåúåé
í ååééè ñòðóééòòðú éí öåééååéöå.

Nî òèàëüí Úé èí òâéëâòò, òâè æâ, èâè è í àùå-
éí òâëëåéòòåëüí Ùå ní i ñí áí ñòè, i ì æåò áûòü
í i èñàí á i ðí ñòðàí ñòåå òðåò i åðåì áí í ûó: ñí ååð-
æáí èâ, i í åðåöè, ðåçóëüòàòû. Ó-áí Úé áûaaëèë
í áí ò i í åðåöèþ – i í çí áí èå (N) – è ní ñòðåäí ðí ÷è
ñâí è èññéääí åâí èý í à i í çí áí èè i í åâääí èý (NÄ).
Ýòà ní i ñí áí ñòú åêëþ ÷æåò 6 Ôâèòðí á:

1. İ īçí áí èá yéäi áí ôí à i īâåäåí èý (CBU) – ní î - ní áí îñöü âuääëyöü èc êí ï òäêñöà ååðåäëüí ób è

Í áââðáàëüí óþ yéñi ðâññéþ i í áââáí éý (ñi iññi á-í iñöü, áéèçéàý è áúäáéáí èþ «Óèáððû óç ôí í à» á áâðøàëüò-i ñèñi eí áéè).

2. І īcí áí èá êéàññí â i ī áääääí èý (ÑÄÑ) – ní i -
ní áí ïñòú ðæñí ící àääöü ïäùèá ñäí éñöåà á í åéí -
òí ðíí i íòí èá yéní ðåññéåí íé èéè ñèòóàòéåí íé
éí ðí ðí àööè í i í áääääí èé.

5. Ī īcí áí èá ëá ððáí áððací ááí èé ëá ñâáááí èý (ÑÂO)
– ní ëá ñâáááí ñòú ëá ñòú èí àóú èçí áí áí èá ñâáááí èý
ñòú áí ëá ëá ñâáááí èý (áððáæëüí ëá èé èé ëá ñâáááí èý
ëá ëá) áððací úó ñèððáæöéí ëá ëá ëé ëá ððáæëüàó.

6. І ̄çí àí èà ðâçóéüòàðî â ̄í ̄âåäáí èÿ (CBI) –
ñí ̄ñí áí ̄ñòü i ̄ðåäåèåðöü i ̄ñéåäñòåèÿ i ̄ååäáí èÿ
èñòôí äÿ èç èí åþùåéñy èí ôî ðî àoëè [2; 5].

Áuñí éáy i ðáðóðe-+áñéáy óái í ñòú i í ááéé Áæ.
Áééóí ðää aéy i ñeoí eí áéé, i áaaááí ááéé, i áæéoé-
í ú e i ñeoí áæááí í ñoééé i òí á-+áæáñú i í íáéí e
éðóí i úí e áaðí ðeoðoáí e á yóeó t áéáñoyó:
Á. Áí áñðaçè, ÁE. Áí áðóðá e áð. Ááí í áy i í áæéü áu-
ñooí eéá á eá-+áñðaå óái ðáðeéé-í áðí áí eí á-+á-
ñéí e íñí i áú áaí i íáí eññéááí áaí éy, óæéü eí ðí-
áí - áuýáéáí eá áðóí i Ú ðáðeóí ðí á, i éacüááþúéó
áééyí eá í à Óí ðí eðí áaí eá ní öðæéüí í áí eí óæ-
éáéðá eé-í i ñoé. Ní öðæéüí úé eí ðáðeáéðó ðáññí að-
ðeááááñoy í áí e áéé eí ðáððæéüí áy eí ðáðeááéðóáéü-
í áy ní i ñí áí i ñoú, i ðáðaááéyþúáy óní áðí i ñoú
í áuááí éy e ní öðæéüí i -i ñeoí eí áé-+áñéí e áaáí ðá-
ðeé, ní i ñí áí i ñoú i ðí áí i cedí áaðú i í ááááí eá, éaé
ñáí áí áñðaááí i í á, ðað e áððóáéðó éþpáé, á ðáçéé-
í ûó i áéáñoyó +áéí áá-+áñéí e æéçí áááýðæéüí i ñoé,
ðáññí i cí áaðaðú i áí áðáí eáy, +óáñðaá e yí i ðéí i áéü-
í Úá ní ñòú yí eáy +áéí ááéá i í ááááðááéüí i é e ááð-
ááéüí i é yéñí ðáññéé e áð.

ëääæä ñí öèæüí ûñ Í àóé Í à ááçå Øêí ëú 1 27 à
êí ëè÷âñôåå 101 ÷âéí âåéå. Èç í èö 73% äååóØåé è
27% þí Í Øåé, áî çðàñò êí òí ðûñ 15–17 ëåò [6–7].

Êcô÷âí éå ñî öeäeüí 1âí èí öäeeâéöð ñòðâðöðä-
êeäññí èéâí å i ðîñ åäeëñü ñ i ï îñ üñþ l åðï åeëè
Äæ. Åeëöñ ðää è l . Ñäeëeâáí à å åäaï òäöèè
Å.N. l èðäeéí åí é (Åäéðéí l é) [3], à åeý åúýâéâ-
í èý ôäeòí ðîñ å, l êäçüââðþñeö åeëyí éå l ñòðâí l å-
ëâí èå è ðäçâèðöðå ñî öeäeüí 1âí èí öäeeâéöð, èñ-
i l eüçí åäeäñü ðäeâââí öí ay åäí l í è çäâà-å
l ðîñ öäâðöðä åëñí åðñèí l i l åí åeëçä. Ðäçèé-éy åí -
ñòðââðí û i ðë p < 0,05. Ðàññí l ððèí ðäçöeüðâðöñ,
l i eó÷âí l ûå i l eäæâí l ó èññéââðöñ l l ó ôäeòí ðö.

Í 1996. Í 1 ðáçóöüòàòàí áæñí áðñéí í í áí áí áæèëçá í í êäçåðåééáé ní öèäëüí í áí éí òåééåéòà níðåðøåéé-éäññí èéí á óääëéí ñü óñòáí í áèòü, -òí áí níðí áåðíí ûð ðáçéè-ééé í í í éó í áò. Í á yóíí náéäåóáéüñòåðþò è áäíí í ûð, í í éó-áíí í ûð Á.Ñ. Í eðaééíí áí é (Áeåðé-íé) á 1996 á. [3]. Óàí í á í áí áå ñòùåñòåðåóðó òàí - ááíí öéý, -òí níðåáíí èá cí á-áí éý éí í í çéóí í é í òàí - ééé ní öèäëüí í áí éí òåééåéòà ó áåâåðåéé áûøå (31,14 ± 0,71), -åí ó þí í øåé (29,92 ± 0,77) í ðé p = 0,13.

Â nāî ï þ i ÷ aððääü ñoàððôåéëæññí èéè, i áó÷ aþþùè-
âñý â þðeæðe÷âñêî i èéæññá ($8,16 \pm 0,39$), eì aþþ ñðää-
í åå çí à÷åí eå i i i èåçàðåëþ «i íçí áí eå èéæññí â
i i åååáí éý» aþðôå, ÷åí ó÷aúeñý óðóáí æðñðåáí i i -
ðððåðe÷âñêî áí èéæññá ($7,03 \pm 0,42$). Èç ýòi áí i i æí i
nååéæðou áûåí á i ði i, ÷ði ñoàððôåéëæññí èéè, i áó÷ a-
þþùèñý â þðeæðe÷âñêî i èéæññá, eì aþþ áí éåå ðac-
-æððóþ ñi i iñí áí i ñoou ê èíæðe÷âñêî i ó i áí áùåí èþ,
áûååéæí èþ i áùeð ñoùñðåáí i ûðo i ðeçí áéí á
á ðacçéè÷í ûðo i áååðåæüí ûðo ðååéðøëý ÷æí ååéæ.

Нðаððåéëëæññí èéè èç áóí áí èðaððí îáí (8,48 ± 0,24) è þðeæë-÷åññéí áí (8,40 ± 0,43) ééàññí á èí áþò áí - éåå áúññí éí á ñðåðáí áå çí á-÷áí èá í í í èáçàðåéþ «í í çí áí èá í ðåí áðåçí áåí èý í í áåååí èý», ÷áí ó-÷-à-ùéåñý öððåí æåññòååí í í -áðåðòè-÷åññéí áí (7,29 ± 0,42) è í àðåí àðè-÷-åññéí áí (6,50 ± 0,65) ééàññí á. Эç ýòí áí ñéååóåð, ÷òí ó-÷-àùéåñý áóí áí èðaððí îáí è þðeæë-÷-åññéí áí ééàññí á èí áþò áí éåå ðåçåéðóþ ñí í ñí á- í ñòú è í í í èí áí èþ èçí áí áí èý çí á-÷áí èé ñòí áí úð áåðåæüí úð ðååéðöéé ÷áéí áååéá á çåäéñèí í ñòè í ò èí ðåéñðå áúçåååðéé èò ñòððåöéè.

Nòàðøåéèaññí èèè åóí áí èòàðí í áí ($32,20 \pm 0,94$) è þðéæàè-ðññéí áí ($31,72 \pm 0,74$) èèèññí áí áéè-

ääþþò ðàëæå áí èää âúñí èèí óðí áí áí ñí öëàëüí í -
 áí èí ðàëéåðòà, -áí ó-âùñéåñý èç öóái æåñòååí í -
 áðåØò-ðåñéí áí $(28,96 \pm 0,76)$ è í àðåí áòè-ðåñéí áí
 $(28,20 \pm 0,85)$ èéàññí á. Ñéåäí áâðååëüí í, í áðåçí áâ-
 ðåëüí ay ñèñòåí à áééÿåò í à óðí ááí ü ðàçåèòèÿ èåé
 ñí öëàëüí í áí èí ðàëéåðòà, ðàé è í áðàçóþùèö
 ááí Òàéðòí ðí á.

Oðr áðr ú ónī áððáði í nòðe. Í áí áúneða ðáçóðéüðòðúð aí áèëçà í í èáçàðòðæáé ñí òðæðéüí í áí eí ðæðééðóða ñòððððæééæññí èéñ í á ã çáðæñéti í nòðe Í ò oðði áí ý ónī á-áððáði í nòðe á ððééñ eá, í Ú ónòði í áððéé, -ði ñòððððæé-éæññí èéñ, í áð-áþþñééñý ði ðiði ði, eí áþþ ñòððáði eá cí á-áí eý í í í èáçàðòðæþ «í í cí áí eá ðáçóðéüðòði á í í áððáði eý» ($10,42 \pm 0,38$), «í í cí áí eá ééæññí á í í áð-áðáði eý» ($8,18 \pm 0,34$), «í í cí áí eá ñèñòði í í áððáði eý» ($6,36 \pm 0,36$), «éí í í í çèði áy í ðáí eá ñí òðæðéüí í áí eí -ðæðééðóða» ($33,24 \pm 0,92$) aí ñòði áðði í áððáði eá ððééðða, -ði ñòððððæééæññí èéñ á, í áð-áþþñééñý í ððééðí í eóði áéððáði ððéðæüí í.

Тððääñöåâæì ñððääí èå çí å-åí èý ó ñòàððåéëæäññí èéèí â, тáó-åíþùéññý 1ððè-í 1, 11 11 éæçåðåéÿì : «í 1çí åí èå ðåçöéüöåðòí â 11 ååäåí èý» ($9,28 \pm 0,44$), «í 1çí åí èå ééèñññí â 11 ååäåí èý» ($7,85 \pm 0,50$), «í 1çí åí èå ñèñòåí 11 ååäåí èý» ($5,57 \pm 0,89$), «éí 11 çéðòí àý 1 öåí èå ñí öèæéüí 1âí èí ðåééæåðòà» ($31,71 \pm 0,70$); ñòàððåéëæäññí èéèí â, тáó-åíþùéññý óåí åéåðåí ðèøåéüí 1, 11 11 éæçåðåéÿì : «í 1çí åí èå ðåçöéüöåðòí â 11 ååäåí èý» ($9,03 \pm 0,34$), «í 1çí åí èå ééèñññí â 11 ååäåí èý» ($7,37 \pm 0,24$), «í 1çí åí èå ñèñòåí 11 ååäåí èý» ($5,36 \pm 0,25$), «éí 11 çéðòí àý 1 öåí - èå ñí öèæéüí 1âí èí ðåééæåðòà» ($29,40 \pm 0,77$).

Ñeääñ äaaoäeüñ 1, ö ñoäðøäeäeäññi èëî ä, èî ñi ðüä
öi ði ði ði ö ð-ðoñy â ðeëi ää, äi eää ðaçäeòä ñi 1 ñi á-
í 1 ñoü i ðaäaaëäåðou i 1 ñeääññoäeëy i 1 ääaaäí èy â 1 i-
ðaäaaëääí 1 i è ñeòðaöeë, i ðaäññeäcüäðou ði, -ði
i ði èçñi éäað â ääeüñ äéøäì , a ðaéæä ñi 1 ñi á 1 ñoü
i 1 èi àðou èi äeëo ðaçäeòëy ñeòðoàöeë åçäeì 1 ääe-
ñoäeëy, çi à÷äi èä i 1 ääaaäí èy èþääe â ýðeë ñeòðoà-
öeëyö. Ñeääñ äaaoäeüñ 1, öði åäi ü èo ñi öeäeüñ 1 äi
èi öaëeëäeòä åi ñi åäði 1 äuøä.

Â nái þ | Þ -÷-ððáäü ñòàððøåééññí èéè, † áó-÷-þþùé-
-ñý í à «í òëè÷í í » (9,00 ± 0,37), eì åþþò ñðääí åå cí à-
-÷-åí èå i í i í êaçàðæþ «í í cí áí èå i ðåí áðåçí ååí èé
i í áðääí èý» áÛøð, ÷-åí ñòàððøåééññí èéè, † áó-÷-å-
-þþùéñý í à «óáí åééðåí ðøðåéëüí í » (7,65 ± 0,28).
Eç yóí áí ñéååðåò, ÷-òí ó ñòàððøåééññí èéè á, † áó-
-÷-þþùéñý í ðøëè÷í í, áí èåå ðåçåéðå ñí í ñí áí í ñòü
é i í í eì áí èþ èçí áí áí èý cí à-÷-åí èé ñòí áí ûð áåð-
-ååéüí ûð ðåæéðéé ÷-åéí ååéå á çååéñèí í ñòè í ò í -
-ðåéñòå áÜçååðåéé èö ñéòðåðéè.

Áī çðåñò ðí àèòåéæé. Á ðåçóëüòåò áí àèèçá i i -
êàçåòåéæé ní òeàëüí i áí eí ðåééåéò ñòàðòåé -
ëæññí èéí á å çååèñèí i ñòè òo áí çðåñò ñò ðí àèòå -
éæé óåèéñí ñú óñòåí i áèòù, ÷òi ñðåáí åå cí à-åí éå
ó ó-åùéñòý, ðí àèòåéè éí ðí ðúö á åí çðåñò ñò ò
40 åí 50 eäò, èí åþò áí eää åùñí èéè i i êàçåòåéü

í î Øéæáé «í îcí áí èå ñèñòåí î áåâááí éý» ($6,09 \pm 0,31$), ÷âí ó ñòåðøåééæññí èéî á, èí áþùèö ðí äèòåééé á áí çðàñòå áí 40 éåò ($5,41 \pm 0,27$).

Óææèì ̄áðæçì, ì ̄æéí óóââðæâåòù, ðí òí ò-àùè-
âñý, èì áþùèå ðí àæðåéåé â íçðæñòå ̄ò 40 áî 50 éåò,
áî éâå níi ̄í níi áí Ú ̄é ̄íí èì áí ðéþ ̄í ̄æéèé ðæçæðéý ñé-
ððåðééé áçæèì ̄äåéñòâðéý, cí à÷áí ðéþ ̄í ̄âåâåí ̄éý ðéþ-
âåé á ýðéó ñéðóåðéýð, ÷âí ñòåððåééæññí ̄ééè, èì á-
þùèå ðí àæðåéåé â íçðæñòå áî 40 éåò.

Çí à÷èò, óðî áâí ü ï áðâçí áâí èý ðî àëðøåéëáé î èá-
çúââåò ãò èéëýí èâ í à Õî ðî òðî áâí èâ ó áâðâé ñî í -
ñî áí í ñòë è í íçí áí èþ í ðâí áðâçí áâí èé í í áââäí èý.
Óâé, ó ñòðøåéëæññí èéï á, ðî àëðøåéë è í ðî ðûö
èí áþò áûñøåå è ñðâäí åâ ñî áðøèæüí í å í áðâçí -
áâí èâ, áí eâå ðâçâèò ñî í ñî áí í ñòë è í í èí áí èþ
èçí áí áí èý ñòî áí Ùó áâðâæüí Ùó ðââæööé ÷æí -
ââæå á çââæñè í ñòë ò èí ðââæñò áûçââåðåé èó
ñèðøåòëè.

*N*ő örökkévű rátájának az eléréséhez. Általában összetartozók által kialakított, összefüggő rendszerekben a következőkkel szembeni védelemre van szükség: a) a hibás működéshez vezető betegségek megelőzése; b) a betegségek kezelésének hatékonyságának növelése; c) a betegségek gyorsabb kezeléséhez vezető új kezelési módszerek kidolgozása; d) a betegségek kialakulásának előlökölése.

А нāї þ 1-+ððääü ñòðåðòðåéëæññí èèè, +üè ðî äe-
ðåéè yäeëýþöny +àñõí ûì è 1 ðåäi ðeí èì àðåéyì è,
ðåðåéòðåðéçóþöny áî èåå áùññí èèì cí à-+áí èåí 11
11 éåçåðåéþ «11 íçí áí èå 11 ðåâí ðåçí âåí èé 11 áååå-
í èý» ($8,85 \pm 0,47$), +áí ñòðåðòðåéëæññí èèè èç nåì áé
ðååí +ëo ($7,85 \pm 0,42$), ñéðåæàùñèö ($7,91 \pm 0,30$), èí -
ðåééèååí öèè ($7,22 \pm 0,86$) è èç nåì áé 11 ðåçí ûì
ñí öèåéüí ûì 11 éí æåí èåí ðî äeðåéåé (ðååí +éé
è ñéðåæàùñèé èèè èí ðåééèååí öèý) ($7,37 \pm 0,51$).
Èç ýóí áí 11 æí 11 çåééþ +ëöü, +öí ó ñòðåðòðåéëæñ-
ñí èéí á èç nåì üé +ñõí ïó 11 ðåâí ðeí èì àðåééåé áí -

ëåå ðåçåèòå ñii íñí áí íñöü è ííí èí áí èþ èçí áí åí èý ñöî áí ûö ååðåæüí ûö ðåàéööé ÷åéí ååéà å çå-åèñèí íñöè íò èíí òåðéñòå åùçååáøåé èö ñéòóàöèé.

Ñòåðøàéèàññí èèè èç ñàì üè èí òåééèåáí öèè (6,55 ± 0,66) è èç ñàì áé ñ ðäçí ûì ñí öèåéüí ûì íí-éí æåí èåí ðí äèòåéåé (6,68 ± 0,55) èí áþò áí éåå áúññí êí á ñòååí åå çí à÷åí èå íí íí êåçåòåéþ «í í-çí áí éå ñèñòåí íí ååååí èý», ÷åí ó÷åùéåñý èç ñà-í üè ðååí ÷ëö (5,38 ± 0,39) è ñèòåéåùëö (5,08 ± 0,36). Ñéååí ååòåéüí í, ó ñòåðøàéèàññí èéí á èç ñàì áé èí òåééèåáí öèè è ñàì áé ñ ðäçí ûì ñí öèåéüí ûì ííéí æåí èåí ðí äèòåéåé áí éåå ðåçåèòå ñí íñí á-í ñòü è ííí èí áí èþ èí åééé ðåçåèòéý ñèòåéåéé åçåèí í ååéñòåéý, çí à÷åí èý íí ååååí èý èþ åééé á ýòéö ñèòåéåéý.

Óæèèi ̄áðåç̄í, i ̄æí ̄ñâææðou áúâi á i ̄o i, ÷òi
ñi öðææúi ̄á i ̄éi æái eá ði ̄æðoææé ̄éæçúââðo æé-
yí eá i ̄ à ðoði ̄âi ̄u ðâçæðoëy ̄éæ ñi ̄öðææúi ̄âi ̄eí ̄oæ-
æâðo, òæé è ñi ̄ñòâææýþueo ̄âi ̄ Òâðeòi ði ̄â.

I àòàðèàëüí râ i iéíæáí èá ñâí üé. I ðí áí aëè-
 çèðí áâáá i í éàçàòâè è ní öèàëüí í áí èí ðâéëáéòà
 ñòàðòåéèáññí èéí á á çâáèñèí í ñòè í ò i àòâðèåëü-
 í í áí i í èí æáí èý èó ñâí üé, i Ú óñòáí í áéèé, ÷ðí ó
 ñòàðòåéèáññí èéí á, i àòàðèàëüí í á i í èí æáí èá
 ñâí üé èí ðí ðûó áùøá ñðâáí ááí ($8,12 \pm 0,31$) è ñðâá-
 í áâ ($8,16 \pm 0,30$), ñðâáí áâ cí à÷áí èá i í i í éàçàòâ-
 èþ «í í cí áí èá i ðâáí ðâáçí áâí èé i í áâääí èý» áí ñ-
 óí áâðí í áùøá, ÷ðí ó ñòàðòåéèáññí èéí á èç ñâí áé
 ñ i àòàðèàëüí ûí i í èí æáí èáí i èæå ñðâáí ááí
 ($5,55 \pm 0,49$). I í éàçàòâëü «éí i i í çéðí ay i óáí èá»
 áí ñòí áâðí í áùøá ó ñòàðòåéèáññí èéí á, i àòâðè-
 åëüí í á i í èí æáí èá ñâí üé èí ðí ðûó ñðâáí áâá
 ($31,40 \pm 0,88$), ÷ðí ó ñòàðòåéèáññí èéí á èç ñâí áé
 ñ i àòàðèàëüí ûí i í èí æáí èáí i èæå ñðâáí ááí
 ($29,00 \pm 0,40$). Òàéèí í ðâáçí í, i àòâðèåëüí í á i í-
 èí æáí èá ñâí üé i èàçúâåð áéèëýí èá èâé í à ðí ð-
 í èðí áâí èá ó äâðâé ní i í áí ñòè è i í cí áí èþ i ðâ-
 áí ðâáçí áâí èé i í áâääí èý, òàé è í á ñí öèàëüí úé
 èí ñâééåéò á ï ñâéí i .

Ñoàðøåéëññí èèè èç ñàì áé ñí ñðåáí èì ì àòåðøåéëññí ùì í íéí æáí èáí í áéëäàþò áí èåå áùñí èèí ñí öéæëññí ùì éí ðåééæðòí , ÷àí ñòàðøåéëññí è-èè èç ñàì áé ñ í àòåðøåéëññí ùì í íéí æáí èáí í èæå ñðåáí ááí . Á òåéæå ó-àùéèåñý èç ñàì áé ñí ñðåáí èí ñ í àòåðøåéëññí ùì í íéí æáí èáí è áùøà ñðåáí ááí í áéëäàþò áí èåå ðåçâèòí é ñí íñí áí í ñòúþ ê í íéí áí èþ èçí áí áí èý çí à-áí èé ñòí áí ûö áåðåàéëññí ûö ðåééòéè ÷æí áâéà áâéà á çåâéñèí í ñòè í ò êí ðåéñòà áùçåâàðøåé èõ ñèòóàööè, ÷àí ó-àùéèåñý èç ñàì áé ñ í àòåðøåéëññí ùì í íéí æáí èáí í èæå ñðåáí ááí .

Nái áéí íá i íéíæáí éá Óráæðóæðé. Tá á áúéá Óðáçóéüðóàðó Íá áééçá í íéáçáðáéáé ní öðæäéüí íáí éí ðáéééåðó ñòðáðóðáééæññí ééít á á çáðéñèí í ñòðé í ðó ñái áéí íáí í íéíæáí éý éðó ðí áéðóåéáé, í Ú óñððáí í - áéééé, +ðí ó ñòðáðóðáééæññí ééít á, +üé ðí áéðóåéé æáí àðó, ñðáðáí áá cí á-áí éá í í íéáçáðáéþ «í í - cí áí éá Óðáçóéüðóàðó á í í áåðááí éý» ($9,79 \pm 0,27$), «éí í í í çéðóí áý í óáí éá ní öðæäéüí íáí éí ðáéééåðó» ($31,22 \pm 0,67$) áúðó, +ðí ó ñòðáðóðáééæññí ééít á, +üé ðí áéðóåéé á ðáçáí áá. Ñðáðáí éá cí á-áí éý ó ñòðáðóðáééæññí ééít á, +üé ðí áéðóåéé á ðáçáí áá, í í í éá - çáðáéþí «í í cí áí éá Óðáçóéüðóàðó á í í áåðááí éý» é «éí í í í çéðóí áý í óáí éá ní öðæäéüí íáí éí ðáéééåðó» ($8,70 \pm 0,66$) é ($29,70 \pm 0,24$) ní í óðáðóñðóááí í í.

Çí à-èò, nái áéí í á i í éí aéáí èá ðí àéðåééáé í èá-çúåååò áééyí èá èáé í á Óí ðí èðí ááí èá ó ááðåéé ní í ní áí í nòè è í í cí áí èþ ðáçóéüöðòðí á í í áåååí èý, ðåé è í à ní öðæéüí Úé èí ðåééåéò ã öðæí í . Nøàððåéé-éññí èéé, ðàñòðóñéá á í í éí Úó nái üyö, í áéäåäþò áí èáá ðáçåéòð é ní í ní áí í nòúþ è í ðí áí í çéðí ááí èþ í í nèååñðåéé í í áåååí èý è áí èåå áùñí èéí ððí áí áí ní öðæéüí í áí èí ðåééåéò.

*Êr eè-:ðñòðär áðððéð á ññí üá. Á ðáçóëüøàoá áí à-
eèçá i í èaçàoåééé ñí öèæëüí íáí éí òåééåéòà ñòàð-
øåééèáññí eéí á çaaéñèí ñòè íò éí eè-:åñòåå äåðåé
á ññí üá óåæéí ñú óñòðí í àèðü, ÷òí ó ñòðåðøåééèáññí è-
éí á èç í í áí äåðí ûó ññí áé ñòðåäí åå çí à-÷éí èå
í í í èaçàoåéý «í íçí áí èå ñèñòðí í í áåäåäí èý»
(7,16 ± 0,73) è «éí í í çèðí áý íòáí èå ñí öèæëüí íáí
éí òåééåéòà» (33,33 ± 0,69) äí ñòðí ååðí í áûøå, ÷äí
ó ñòðåðøåééèáññí eéí á èç ññí áé ñ íáí èí ðååäåí éí í
eèé äåðí ý äåðùí è.*

Nîñ oååòñöååâí í î, nôðääí èå çí à÷åí èý ö nòàðøåé-
ëèññí èéñt å èç nàì áé ñ áí èí ðååááí èí î iñ iñ éacå-
ðåéyí «iñ íçí áí èå nèñöåí iñ ååååí èý» ($5,61 \pm 0,38$)
è «éí iñ iñ çèoí àÿ iñ oåí èå nî öææüí iñ äí èí oåééåé-
ðå» ($30,00 \pm 0,41$) è nôðääí èå çí à÷åí èý ö nòàðøåé-
ëèññí èéñt å èç nàì üe ñ ååöí ý ååöüí è iñ iñ éacåðå-
éyí «iñ íçí áí èå nèñöåí iñ ååååí èý» ($5,44 \pm 0,24$)
è «éí iñ iñ çèoí àÿ iñ oåí èå nî öææüí iñ äí èí oåééåé-
ðå» ($30,74 \pm 0,76$).

Óàèèì ́ Íáðàçí, éí ëé-âñòðâí áâðóâé á ñàì úâ í èá-
çúââðâò áéèýí èà èâé ì á Óí ðí èðíí âáí èá ó áâðóâé
ñí ́ ñíí áí ́ ñòðè è ́í íçí áí èþ ñèñòðâí ́í ââðâáí èý, ðàë è
í ́ ñí öðæäeüí Úé èí ðâééâðò á òâéëí. Ñðåðøâééâð-
ñí èéè èç ́ ́ ñí âððí Ùò ñàì áé ́ ãéââðâðò áí èâð ðâç-
âðòòí é ñí ́ ñíí áí ́ ñòðùþ è ́í ́ èí áí èþ èí áéèéè ðâçâé-
ðéý ñèððâðòéé âçâéì ́ ãéññðâéý, çí à-áí èý ́í ââðâá-
í èý èþâéé á ýòðò ñèððâðòéýò è áí èâð áûññí èéè
óðíí áí áí ́ ñí öðæäeüí ́ ñí èí ðâééâðòòá.

Í íðýárá é ðræðárá éy. Í 1 éaçàoáéé ní öeàéüí 1 áí
éí òåééåéòà ñòàðøåééàñní éééí á à çàåéñèí 1 ñòé 1 ò
í íðýárá à èò ðí æááí éy ñåéäåðåéüñòåðþò 1 ðí 1, , ðí
áí ñòí ååðí ûò ðacceé-éé 1 1 yóí 1 ó Õaåéò ðó 1 áò.

Èoàè, i à i i èaçàòaëü i içrì ái èa ðåçóëüòàòíá i iâââââí èy(i ðââââëââí èa i iñéâñòâèé i iââââí èy

â ॥ ðâðâðâðæáí ॥ í é ñèòðåðøëe) â ððí í áí þí Þðâññéí ॥
âí çðâññðâ ॥ èâçñâðþò âëèýí èâ òâèéâ òâèòí ðû, èâè
í ðí ðòëéù ॥ áó-÷áí èý, óñí áâââí ॥ ñòü, ñâí áéí ॥ í ðí-
éí áðâí èâ ðí ðëðâðæáé. Ñéââí áâðâðæúí ॥, ñí ॥ ñí áí ॥ ñ-
ðûþ ॥ è í ðâðâðæáí èþ ॥ í ñèâðñðâæé ॥ í áâââí èý ॥ á-
ëââðþò ó-÷áñéâñý, ॥ áó-÷áþñéâñý â áðí áí èðâðí ॥ í
ééâññâ, óñí áââþñèâ ॥ á «ðí ðí ðí» è èí áþñèâ
í ñéí óþ ñâí üþ.

I à i ï èàcàoåéü i ïçí àé èå eëéàññí å i ñååååí èý
(eï åè÷åñéî á i áí áúååí èå, áúååéåí èå í áúèö ñóùå-
ñòååí í ûö i ðeçí àéí å ðåçëè÷í ûö í åååðååéüí ûö
ðååéöéýö ÷åéí ååééå) å ðai í åí þí ñøåñéí i áí çðåñ-
ðå í êåçüååäþò åéèýí èå ðåééå ðåéööí ûö, èåéé
í ðí ðåéü í áó÷åí èý è nål åéí í å i ïéí æáí èå ðí åé-
ðåéåé. Çí à÷èö, ní i ní áí íñöüþ é áúååéåí èþ ñóùå-
ñòååí í ûö i ðeçí àéí å ðåçëè÷í ûö í åååðååéüí ûö
ðååéöéýö í åéååäþò ö÷åùéñý, í áó÷åþþùéñý
å þðéæé÷åñéí i eëéàññå, ðí åéðåéé èí ðí ðüö ñéó-
æåùéå.

Í ðí áðáðáí í íá éññéðáíí ááí éá í íéacáeí, +ðí òá-
ééá Óáéðí ðú, éæé í ðí Óéëü í áð-áí éý, óñí áðáðá-
í ñöù, óðí ááí ü í áðáçí ááí éý ðí áðéðáéé, níñ öðæëü-
í íá è í áðáðéðæüí í á í éí æáí éá ñíl üé áðéýþó í á
í íéacáðæü í íçí áí éá í ðáí áðáçí ááí éé í íáðáíí éý
(í íí èí áí éá éçí áí áí éý cí á-áí éý ñöñ áí Úó áð-
áðæüí Úó ðáðéðéé +áéí áðáéá á çáðéñéí ñöðé ðó éí í -
ðáðéñðá á ûçáðáðóáé éðó ñéððóðóéé) á ðáí í áí þí í -
ðáñéí í áí çðáñðá. Óáééí í áðáçí í, níñ íñ áí ñöùþ é
í íí èí áí éþ áðáðæüí Úó ðáðéðéé +áéí áðáéá í áé-
áðþó ó-áùéðñý, í áð-áþþùéñý á áðí áí éðáðí í í è
þðéæé-áñéí í ééðññáð, óñí áðáþþùéá í á «Í ðéé-í»,
+üé ðí áéðáéé ýáéýþþñy +ñöñ í ðáðí ðéí èí á-
ðáéýí, èí áþþ áññðááð, ñðáðáí áá ñí áðéðæüí í á íá-
ðáçí ááí éá è í áðáðéðæüí í á í éí æáí éá, ñíl üé éí -
ðí ðú Í áðí áýþñy í á ñðáðáí áí è áñðóá ñðáðáí ááí
óðí áí áí ñöðóðéá.

Í à í í éacàðåðæü í íçí ár éá ñeñðóðí í íðåðåðíð éý
(í í í èí àí eá éí áðéèé ðàçâèðéý ñeððóðæéé áçàèí í-
äáéñðoðæý, cí à÷áí eá í í ååðåí éý éþæéé á ýðeø
ñeððóðæýð) a ððáí í áí þí íðåññéí í áí çðañðoá í èá-
çúññáþþo áðéyí eá ðàðéèá ðåðéð ðû, éðéé óñí áðåðá-
í ñðö, áí çðañðo ðí áðéðæáéé, níð öðæðéüí í á í í èí æá-
í eá ñðál üè é èí èé÷áñðoáí áðoðæé á ñðál üá. Áðáí í ûá
í íçáí éýþþo óðoðæðæáðoü, -ðí ní ðí ñðí áí í ñðoñþþ é í í-
í èí áí èþ éí áðéèé ðàçâèðéý ñeððóðæéé áçàèí í-
äáéñðoðæý í áðéðæáþþo ó÷áñðéñý, óñí áðåðþþéà í à
«í ððéé÷í í», éç í í í áí áðoðí í é ñðál üè, èí áþþéà
ðí áðoðæéé á áí çðañðoá í ò 40 áí 50 eðð, níð öðæðéü-
í í í èí æáí eá éí ðí ðû ðåçí í á (ò.á. í àéí ðí áð-
ðæý – ððáðí ÷éé, á áðoðáí é – í ððáñðoðæðæý ñeð-
æðæñðeø eéé èí ðåðéèáí öððe) eéé í áá í ðí ñýðñý
é èí ðåðéèáí öððe.

Í ÑÈÖÎ ÈÎ ÄÈß

Êèäññå, í áæåëè ñòàðøåéëæññí èéè õóäî æåñòååí - í ï - åðåðø÷åñéî åí è í àðåì àðø÷åñéî åí éeæññå, ð.å. åññå êéè ñí öèæëüí ûé è í ðåéëåéò èí åþò ñòàðøåé-éæññí èéè ñ åðí åí èðåðí ûí ñééæäí ï òí à, à ðåéæå õñí ååäþùéå í à «öî ðî ðî».

Í àí è ðåéæå áñéî èçó÷åí í åéèÿí èå ðåéèòí ðà ñåí üé í à ðåçåèòéå ñí öèæëüí í åí è í ðåéëåéòå à ðåí - í åí þí í ðåñéî í åí çðåñðå. Ñí öèæëüí ûé è í ðåéëåéò åñøå ó ñòàðøåéëæññí èéè åí èç í í éí ûó, í í åí ååò-í ûó ñåí åé, ñí ñðåäí èí í àðåðéæëüí ûí í í éí åé-í èåí. Í åí èí èç åí óðøñåí åéí ûó ðåéòí ðî å, åéè-ÿþùéö í à ñí öèæëüí ûé è í ðåéëåéò, ýæéÿåðñý ñí öèæëüí í å í éí åéí åéí èå ðî åéòåééå. Ñí öèæëüí ûé è í ðåéëåéò åñøå ó ñòàðøåéëæññí èéè åí, -üé ðî åé-åéè èí åþò ðåçí í å ñí öèæëüí í å í éí åéí åéí (í àéí ðî åéòåéü - ðåáí ÷éé, à åðåáí é èç ñéóæåùéò èéè èí ðåéëååí öèé) è ýæéÿþøñý -åñòí ûí è í ðåäí ðé-í èí àðåéÿí è.

Í à÷èí ûó ðåçéè÷éé ó ñòàðøåéëæññí èéè å í í ñí öèæëüí í ì ó èí ðåéëåéòå à çååèñéí í ñòè í ò ðî å-í ý í åðåçí ååí åý è åí çðåñòå ðî åéòåéåé, í í ðýæéå ðî åéåí åý è í í éä ñåí èó í åñéååóåí ûó åúÿåéåí í å åúéí. Ñéååí ååòåéüí í, í à ðî ðî èðí ååí èå ñí öèæëü-í åí è í ðåéëåéòå èé-í í ñòè í èåçúååþò åéèÿí èå ðå-ééå ðåéòí ðû, èåé í ðî ðåéëü í åó÷åí åý, óñí åååå-í í ñòü, ñí öèæëüí í å è í àðåðéæëüí í å í í éí åéí åéí ñåí üé, ñåí åéí í å í í éí åéí åéí èå ðî åéòåééå è éí èé-å-ñòååí ååòåé å ñåí üå.

Í ðî ååååí í å åéñéååí ååí èå åååò åí çí í æí í ñòü åéóåæå ðåçí åðåðüñý å ñòüí í ñòè ðåí í åí à «ñí öè-åéüí ûé è í ðåéëåéò», à í í éó÷åí í ûå ðåçóéüðåòú í í åóò í í ñéóæåéòü í ñí í åí é èåé ðåçðaaí ðéè è í åé-åéååéüí ûó è åðóí í í åñòð ðî ðååí ðû ñí ñòàðøåéëæññí èéè åí è í í í åñøååí èþ óðî åí ý ðåç-åéòéÿ èõ í ñí öèæëüí í åí èí ðåéëåéòå å óåéí í , ðåé è í ñí ñòååéÿþùéö ååí ñí í åí í ñòåé å -åñòí í ñòè.

Èèòåðàòóðå

1. Åéçåí é Á.P. Èí ðåéëåéò: í åñé ååçæÿä // Åí í - ðî ñú í ñéóòí ét åéè. – 1995. – 1 .

2. Åèéòí ðå Åæ. Ðòðé ñòí ðí í û è í ðåéëåéòå // í ñé-òí ét åéè í åóøéåí åý. – 1 , 1965.

3. Í èóæééí åå (Åéåðéí å) Å.N. Í åðí åééå èññéååí - ååí åý ñí öèæëüí í åí è í ðåéëåéòå. Åååí ðåøéÿ ðåñòå Åæ. Åèéòí ðååí è í . Ñæééååí å : ðóéí åí åñòåí í í èñ-í í èüçí ååí åþ. – Ñí å, 1996.

4. Thorndike E.L. Intelligence and its uses. – Harper's Magazine, 1920.

5. Guilford J. Personality. – N.Y., 1959.

6. Èóæåéí à í .A. Ñí öèæëüí ûé è í ðåéëåéò åéå èéñ-ååí í í åðåçóþùéé ðåéòí ð í ñéóòí ét åé-åñéí é èééüðå-ðû èé-í í ñòè : ååòí ðåò. åéñ. ... èåí å. í ñéóòí è. í åóé. – Ååòí åóé, 2002.

7. Èóæåéí à í .A. Ñí öèæëüí ûé è í ðåéëåéò ñòàðøåé-éæññí èéè åí : í ðåéòí ðéè è í í åðåðí ñí í ñéóòí ét åé-åñéí í ó èññéååí ååí åþ // í ñéóòí ét åé-åñéí å ñí í ðî åí åé-ååí ååí ñòåí í åéåí åý èé-í í ñòè à í åðåçí ååòåéüí í í í ðî ðåññå : í åðåðéæéü ðååéí í åéüí í é í åé-í í -í ðåéòé-åñéí é èí í ðåðåí åéè í ñéóòí ét åí å åðåçí ååí åý. – Ååòí åóé, 2002.